

УДК 338.43.02 (477)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

М. Свистун

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79000 м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: michael.svystun@gmail.com*

У цій статті аналізується рівень ресурсної безпеки сільського господарства України, зокрема його забезпечення відповідними технічними ресурсами. Обґрунтовується необхідність покращення державного регулювання закупівлі і використання сільськогосподарської техніки.

Ключові слова: ресурсна безпека, матеріально-технічні ресурси, державна програма, бюджетне фінансування закупівель сільськогосподарської техніки

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з тим, що сільське господарство є однією з ключових галузей економіки України і відіграє важливу роль у забезпеченні прийнятного рівня національної безпеки, однією з функцій держави є створення оптимальних умов для його розвитку. Це передбачає наявність і розумне використання відповідних ресурсів. Таким чином – турбота держави про оптимальний рівень ресурсної безпеки сільськогосподарського виробництва є цілком закономірною та виправданою. На жаль, сучасний стан ресурсного забезпечення сільського господарства залишає бажати кращого, що наводить на думку про те, що відповідні функції держави не виконуються. Для прикладу можна зауважити: у 2007 р. порівняно з 1991 р. кількість тракторів у сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 62,4%, сумарна потужність їх двигунів – на 57,8, а парк зернозбиральних комбайнів – на 61%. [4]. Очевидно, що рівень матеріально-технічного забезпечення потребує суттєвого покращення і без допомоги держави вітчизняне сільське господарство ще довго перебуватиме у такому стані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з державними регулюванням рівня ресурсної безпеки сільського господарства України є предметом наукових пошуків багатьох українських вчених. До них можна віднести Я. Білоуська, В. Вантуха, В. Горба В. Іванишина, Л. Курносенко, Л. Мармуль, Г. Підлісецького, В. Шибаніна, М. Шпака та ін. У їхніх працях питання ресурсної безпеки сільського господарства в першу чергу досліджується через аналіз фінансово-кредитного, податкового або інвестиційного механізму, а роль держави у підтримці підприємств сільського господарства оцінюється через призму їх дій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема ресурсної безпеки сільського господарства зумовлює застосування насамперед комплексного підходу. Аналіз конкретних механізмів державного регулювання теж є дуже важливим, проте, без комплексного бачення цієї проблеми змінити ситуацію дуже важко.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є аналіз державних програм забезпечення підприємств сільського господарства матеріально-технічними ресурсами та обґрунтування шляхів покращення рівня їх ресурсної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на всі зусилля держави, спрямовані на забезпечення сільськогосподарських підприємств якісною сільськогосподарською технікою саме вітчизняного виробництва, не можна говорити про стрімкий розвиток сільськогосподарського машинобудування в Україні. У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу" від 22.01.2009 р. відзначається, що у 2008 р. імпорт сільськогосподарської техніки прогнозується на рівні 2,5 млрд. дол. США. Підкреслюється також, що з 2000 р. імпорт сільгосптехніки зросте у 17,6 рази, а власне виробництво тільки у 4,0 рази. У цій доповідній записці міністр промислової політики України наголошує: державні дотації сільгосптоваровиробникам із 2000 по 2008 р. зросли у 16,6 рази і склали майже 3,7 млрд. грн., що, в першу чергу, вплинуло на зростання імпорту. [1]

Аналізуючи цю інформацію можна з впевненістю сказати про те, що державні дотації спрямовуються в першу чергу на дотування іноземних виробників сільськогосподарської техніки, нарощуючи їх обсяги виробництва.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити: державна політика підвищення рівня ресурсної безпеки сільського господарства України мала дуже позитивний вплив на збільшення імпорту відповідної іноземної техніки. На жаль, такий вплив не спостерігався на рівень виробництва вітчизняної сільськогосподарської техніки. (табл. 1)

*Таблиця 1**

Виробництво тракторів та сільськогосподарських машин в Україні за 2000-2007 рр. (одиниць)

Сільськогосподарська техніка	Роки						
	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2007/2000, %
Трактори	4034	4556	5806	5543	3703	5282	131,0%
Сівалки тракторні	2008	7983	9932	11315	8968	7065	351,8%
Машини бурякозбиральні	74	398	109	88	201	18	24,3%

* Складено за даними [4, с.188]

Як видно з даних таблиці 1, збільшення виробництва основних сільськогосподарських машин в Україні є непропорційним до обсягів зростання їх імпорту. Таким чином, можна зробити висновок про недосконалість системи ресурсного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції вітчизняною технікою.

Для кращого розуміння державної системи забезпечення ресурсної безпеки сільськогосподарських підприємств необхідно проаналізувати державні програми

стимулювання вітчизняного сільськогосподарського машинобудування у цій сфері.

У 2007 р., з метою покращення матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК, державою здійснюється фінансування таких заходів:

– часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва – 100 млн. грн.

– заходи по операціях фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки – 120 млн. грн.

Загальна сума грошей, витрачених на підтримку розвитку підприємств АПК у 2007 р. була 3876,3 млн. грн. Таким чином, сума спрямована на часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва складала лише 2,6%, а фінансування заходів за операціями фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки становило лише 3% коштів, витрачених на підтримку АПК. [6] Ці суми є дуже мізерними у порівнянні з вартістю зернозбирального комбайна українського виробництва «Славутич», що становить 730 тис. грн.

Саме ціна на вітчизняну складну техніку, а також її порівняно нижча якість, і є причиною суттєвої переваги імпорту над власним виробництвом. Важливим є також факт того, що Україна імпортує переважно вживану сільськогосподарську техніку, а через це – дешевшу, що фактично нівелює цінову перевагу нової української сільгосптехніки над закордонною.

Особливу увагу слід приділити схемам роботи відповідних державних програм. Фінансовим лізингом на ринку сільськогосподарської техніки займається державна компанія «УкрАгроЛізинг», яка через своє фактично монопольне становище не сприяє розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарського машинобудування. Як приклад можна навести збільшення ціни техніки, порівняно з ринковою, що суттєво впливає на зростання лізингових платежів, непрозорість та неефективність в управлінні програмою. Також варто наголосити на тому, що схема надання сільськогосподарської техніки у фінансовий лізинг дуже нагадує колишню добре знайому систему планового розподілу. З урахуванням рекомендацій міжвідомчої експертної ради, яка складається з 16 осіб, в яку також входять представники підприємств-виробників сільськогосподарської техніки, визначається обсяг фінансування з державного бюджету. Кошти перераховуються НАК «УкрАгроЛізинг», а вже з її рахунків – на рахунки заводів виробників. На заводах за ці кошти виготовляють необхідну техніку, кількість та ціну на яку теж визначає міжвідомча рада. Після цього техніка розподіляється між потенційними лізингоотримувачами. Така, досить не прозора схема є потенційним джерелом корупції, що й засвідчили результати аудиту фінансово-господарської діяльності НАК «УкрАгроЛізинг» державною контрольно-ревізійною службою України. [7]

Друга програма підтримки придбання сільськогосподарської техніки передбачає часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. На відміну від попередньої програми тут не йде мова про залучення кредитних ресурсів. Сільгосппідприємства за власні кошти купують необхідну техніку та мають можливість отримання 30% відшкодування її вартості у випадку відповідності встановленим критеріям. Перевагою програми є відсутність необхідності залучення кредитних коштів, вона простіша у використанні. Як видно з даних таблиці 2, це сприяє більш ефективному

використанню грошей. Питанням залишається тільки одне: чому на менш ефективну програму спрямовується більше коштів?

Таблиця 2*

Основні показники використання коштів державного бюджету на підтримку технічного забезпечення аграрного сектору у 2007 р.

Показник	Використання бюджетних коштів на:		Показники часткової компенсації, % до фінансового лізингу
	часткову компенсацію	фінансовий лізинг	
Обсяг видатків передбачених у бюджеті, тис. грн.	100000	120000	83,3%
Фактично профінансовано, тис. грн.	100000	120000	83,3%
Рівень виконання, %	100%	100%	
Закуплено тракторів, од.	922	414	222,7%
Закуплено зернозбиральних комбайнів, од.	174	61	285,2%

*Таблиця складена за даними [6, 8]

Недоліком державних програм з підтримки придбання сільськогосподарської техніки є також те, що вони передбачають підтримку переважно великих господарств, таких які мають достатньо ресурсів (грошових, матеріальних, трудових) для участі в цих програмах. Натомість господарствам населення, які мають більшу питому вагу у загальному обсязі валової продукції сільського господарства та вищу ефективність господарювання важче отримати техніку через державні програми розвитку (табл. 3). Варто зауважити, що саме такі господарства мають великий потенціал для розвитку, адже успішні фермери виходять саме з цього середовища і державна підтримка розвитку їм необхідна як ніколи.

Таблиця 3*

Питома вага господарств населення у загальному обсязі валової продукції сільського господарства та землі у їх володінні та користуванні за 1990-2006 рр. (у відсотках)

Показник	Роки			
	1990	2000	2005	2006
Валова продукція сільського господарства	30,6	66,0	63,5	61,0
Земля у володінні та користуванні	6,5	22,2	40,3	42,4

*Таблиця складена за даними [5, С.176, 188]

Висновки. Державні програми підтримки матеріально-технічного розвитку сільського господарства України займають дуже важливе місце у забезпеченні сільськогосподарських підприємств необхідними матеріально-технічними ресурсами. Проте, беручи до уваги рівень зношеності ресурсів сільського господарства та частку бюджетних коштів витрачених на їх відновлення, можна з впевненістю сказати, що відповідні державні зусилля є недостатніми. Бюджетні дотації в основному спрямовуються на забезпечення господарств оборотними

ресурсами (насіння, пальне), а державна підтримка технічного забезпечення відбувається за залишковим принципом, що аж ніяк не може мати суттєвого позитивного впливу на відновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств.

Крім того, потрібно більш ефективно освоювати виділені для цього кошти.

1. Проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=69308&cat_id=42148
2. Економічна безпека держави: внутрішні та зовнішні чинники. Навчальний посібник / За загальною редакцією Я.Малика. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 256 с.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення. Підручник / За ред. професора Богдана Кравченка. - К.: "Кондор", 2002. - 302 с.
4. Сільське господарство України. Статистичний збірник за 2007 рік / — Державний комітет статистики України; За ред. Ю.М. Остапчука. – К.: Консультант, 2008. – С. 186-187.
5. Регіони України. Статистичний збірник за 2007 рік / — Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2007. – С. 176-188.
6. Фінансування видатків по мінагрополітики у 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minagro.kiev.ua/files/00007158/Kopiy_Dovidka_pro_finansuvanny_vidatkiv_Minapk_2007.xls
7. Головне контрольно ревізійне управління України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/51374;jsessionid=FC77DAF18931345F2B1BFA21C212615C>
8. Довідка про придбання сільськогосподарської техніки та обладнання у 2007 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/page/?5953>

STATE REGULATION IN PROVIDING A RESOURCE SECURITY OF UKRAINIAN AGRICULTURE

M. Svystun

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1. 79000 Lviv, Ukraine
E-mail: michael.svystun@gmail.com*

In this article, author analyses resource security level of Ukrainian agriculture, especially its provision with appropriate technical resources. Author proves a necessity of improving state regulation of supply and usage of agricultural machinery.

Key words: food supply security, technical resource, state program, budget financing of agricultural machinery supply

М. Свистун

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1. 79000 Львов, Украина
E-mail: michael.svystun@gmail.com*

В этой статье автор анализирует уровень ресурсной безопасности сельского хозяйства Украины, в частности его обеспечение соответствующими техническими ресурсами. Обосновывается необходимость улучшения государственного регулирования закупок и использования сельскохозяйственной техники.

Ключевые слова: ресурсная безопасность, материально-технические ресурсы, государственная программа, бюджетное финансирование закупок сельскохозяйственной техники.